

ДИНАМІКА ВИРОБНИЦТВА ОЛІЙНИХ КУЛЬТУР В УКРАЇНІ ТА АНАЛІЗ ЕКСПОРТУ ОЛІЇ

К. В. ВАСИЛЬКОВСЬКА, кандидат технічних наук

О. О. АНДРІЄНКО, кандидат сільськогосподарських наук

В. О. МАЛАХОВСЬКА, викладач

Центральноукраїнський національний технічний університет

В статті проведено аналіз виробництва та врожайності олійних культур в Україні за період з 2000 по 2019 роки. Здійснено порівняльний аналіз валового збору олійних культур та експорту олії за досліджувані роки. Виявлено залежність експорту від валового збору, пораховано його частку. Визначено, що експорт олії зріс за досліджувані роки, що свідчить про значний експортний потенціал України. З'ясовано, що збільшення частки експорту на 15% стало можливим завдяки якійсь зміні врожайності, що забезпечено зміною технології вирощування та підбором більш адаптованих під кліматичні зміни районів сорти та гібриди соняшнику, сої і рапсу. Проаналізовано можливості вдосконалення технології вирощування в зв'язку із зміною клімату задля подальшого зростання врожайності та збільшення експортного потенціалу України.

Ключові слова: олійні культури, площа посівів, валовий збір, врожайність, експорт, олія

Споживання продуктів харчування є базовою людською потребою, тому продовольча безпека є основою підвищення рівня якості життя населення країн світу [1, 2]. Основним індикатором, що характеризує стан продовольчої безпеки в Україні є добова енергетична цінність споживання, тобто забезпечення раціону людини основними видами продуктів та запас продовольчих ресурсів.

На шляху до продовольчої та енергетичної незалежності України, важливим фактором є трансформація енергії фотосинтезу в доступні для використання в народному господарстві форми. На сьогоднішній день в світі, у зв'язку зі значним подорожчанням викопних джерел енергії і загрозою вичерпання їх запасів, дедалі більша увага приділяється застосуванню енергії, накопиченої рослинами за рахунок фотосинтезу, як для продовольчих, так і для технічних потреб.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Вказаною проблемою займалися багато відомих українських та закордонних вчених і фахівців, зокрема: А. Есфahanі (А. Esfahani) [3], В. Точилін [4], І. Кліменко [5], І. Кобута [6], А. Баррера (А. Barrera) [2], К. Наконечна [7], І. Кириленко [8], І. Співак [9], С. Савіна [10], Ю. Кернасюк [11] та багато інших.

Дослідження А. Есфahanі (А. Esfahani) [3], мають на меті звернути увагу суспільства на продовольчу кризу в світі та різні стратегії досягнення продовольчої безпеки в різних країнах. Вагомим аргументом продовольчої безпеки є забезпечення країни продукцією переробки олійних культур, як елементами жирів.

Зміна технології вирощування сільськогосподарських культур, за даними А. Баррера (А. Barrera) [2], а саме: застосування точного землеробства, покращення якості посівного матеріалу, застосування технологічних процесів із забезпеченням збереження вологи у ґрунті – це ланки одного ланцюга з отримання продовольства, і є стратегією, яка застосовується з метою досягнення продовольчої безпеки країни.

За даними І. Кириленко [8], Україна не входить до жодного з провідних економічних формувань світу, не має достатньо розгалужених двосторонніх економічних зв'язків, підтверджених угодами про вільну торгівлю. Значну частку аграрної продукції Україна експортує, як правило, через транснаціональні корпорації переважно без довгострокових договорів, а отже на даному етапі співробітництва не має забезпечення стабільності в сфері АПК, яке гарантувало б постійність валютних надходжень та прямих інвестицій. А державна підтримка вітчизняних виробників сільськогосподарської продукції гарантувала б наповнення бюджету та забезпечення продовольчої безпеки України.

На сучасному етапі розвитку економіки України постає питання трансформації зовнішньої торгівлі, що пов'язано передусім з інтеграцією до ЄС. К. Наконечна [7], стверджує, що український аграрний сектор із потенціалом виробництва, що значно перевищує потреби внутрішнього ринку, може стати рушійною силою розвитку національної економіки, але це не можливо без переходу до міжнародних стандартів якості та лібералізації митних режимів для України.

Зменшення економічних втрат від несприятливої цінової кон'юнктури на ринку вітчизняний агробізнес може, передусім, за рахунок інтенсифікації виробництва олійних культур, що дозволить знизити собівартість продукції та більш ефективно конкурувати не за ціною, а за витратами, стверджує Ю. Кернасюк [11], а отже підвищення економічної ефективності й конкурентоспроможності виробництва соняшнику, ріпаку та сої вимагає впровадження сучасних інтенсивних та інноваційних технологій [9, 10]. В той же час, у зв'язку із розширенням зони вільної торгівлі між ЄС і Україною, переорієнтацією ринку після анексії Криму та початку війни на сході країни, гостро постає необхідність аналізу експорту олійних культур та олії, визначення ефективності експорту України і його місткості та можливостей до збільшення.

Отже, визначення ефективності експорту України олійних культур та продуктів їх переробки в умовах сучасних інтеграційних процесів, є актуальною проблемою.

Методика досліджень. Метою написання статті є аналіз експортного потенціалу олійних культур та продуктів їх переробки в Україні, визначення

залежностей між валовим збором, врожайністю олійних культур та експортом олії, а також формування рекомендацій щодо визначення ефективності експорту України, його місткості та можливостей до збільшення у зв'язку з переходом на нові технології вирощування олійних культур в умовах зміни клімату.

Результати досліджень. В Україні основними олійними культурами є – соняшник, соя і ріпак.

Соняшник – перша за значенням олійна культура в Україні. Насіння його районуваних сортів і гібридів містить 50–52 % олії, а селекційних – до 60 %. Порівняно з іншими олійними культурами соняшник дає найбільший вихід олії з одиниці площі [12, 13]. Соя – є цінною білково-олійною культурою, яка має широкий спектр використання у кормовиробництві, харчовій промисловості, її також застосовують для технічних цілей та в медицині. Ріпак – однорічна олійна рослина родини капустяних. Розрізняють дві форми: ріпак ярий і ріпак озимий, який має основне значення. В умовах сьогодення ріпак є другою за важливістю олійною культурою у світі, не в останню чергу через те, що використовується для виробництва біодизеля.

Значний потенціал збільшення виробництва олійних культур зосереджено в підвищенні їх середньої врожайності [12]. Завдяки виведенню високопродуктивних сортів і гібридів вдалося досягти зростання врожайності та вмісту олії.

Основними регіонами вирощування соняшнику є Україна, Росія, ЄС, Аргентина та Китай. З них – Аргентина та Китай не є європейськими виробниками, та останнім часом віддають перевагу збільшенню посівів сої та кукурудзи [12]. Тобто, можна сміливо стверджувати, що провідна роль на ринку високоолеїнової олії належить саме європейським виробникам. За посівними площами під соняшником Україна займає 2 місце у світі (6,2 млн. га у 2019 році). На першому місці – Росія з показником 8 млн. га [11, 13, 14].

Активний розвиток олійно-жирової промисловості вимагає відповідного рівня забезпеченості олійною сировиною. У зв'язку з високим попитом на насіння олійних культур та рівнем рентабельності цих культур відбувається поступове постійне розширення посівних площ. Так, у 2000 році посівні площі під олійні культури становили 3,26 млн. га, окремо соняшник – 2,94 млн. га, а у 2019 році площа під олійні культури сягнула 8,89 млн. га, відповідно соняшник – 5,95 млн. га (рис. 1). Тобто, загалом олійні культури за період 2000–2019 рр. збільшили посівну площу у 2,73 рази. При цьому посівні площі соняшнику зросли у 2,02 рази, а посівні площі сої та ріпаку збільшувались набагато інтенсивніше – у 9,37 разів [3, 5].

Швидкі темпи росту споживання та потреби в рослинних жирах призвели до того, що протягом першого десятиліття 21 тисячоліття в аграрному секторі України відбувся різкий перерозподіл посівних площ на користь групи олійних культур, де домінує соняшник – одна з найбільш прибуткових та високоліквідних культур [12].

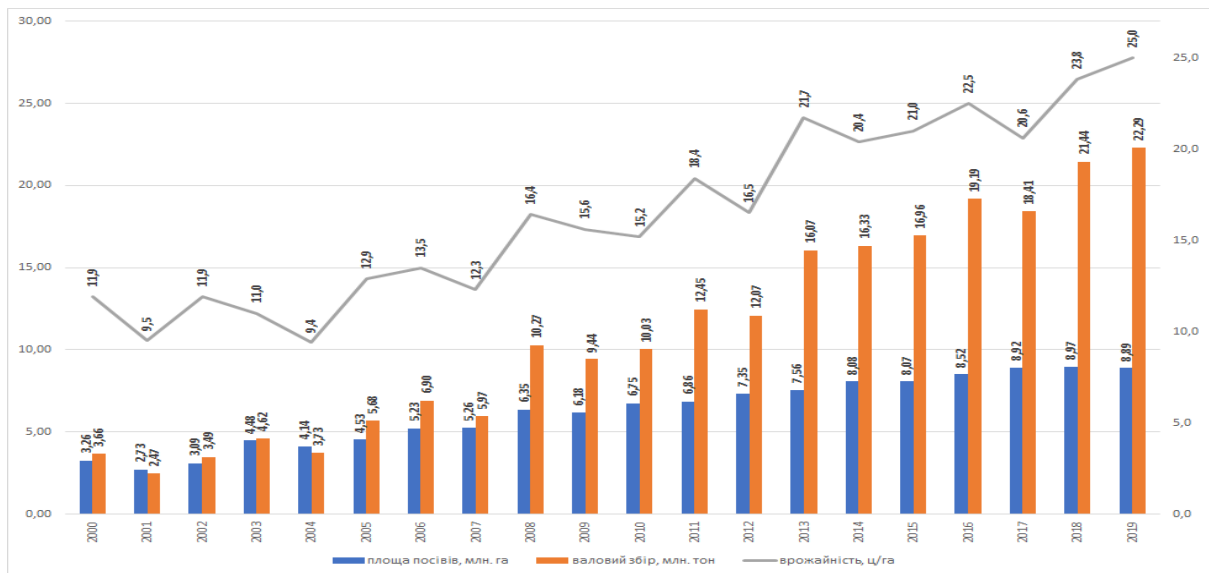

Рис. 1. Динаміка площі посівів, валового збору та врожайності олійних культур в Україні за 2000-2019 р.р.

Джерело: розроблено авторами із використанням [12, 13, 14]

Валовий збір олійних культур за досліджувані роки мав різні значення, але загальна тенденція зберігалась незмінною – з кожним роком відбувався приріст валового збору, окрім неврожайних 2001, 2004 та 2007 років. Так, за роки досліджень із 2000 по 2019 рр. значення валового збору зросли із 3,66 млн. тонн у 2000 році до 22,29 млн. тонн у 2019 році. Таким чином, відбувся значний приріст їх валового збору, а саме: у 6,1 рази.

Зміна валового збору була можлива, перш за все, із приростом врожайності цих культур. Отже, проаналізувавши врожайність олійних культур за досліджуваний період, маємо приріст врожайності із 11,9 ц/га у 2000 році (окремо соняшник – 12,2 ц/га) до 25,0 ц/га у 2019 році (25,6 ц/га – для соняшнику). Середня врожайність олійних культур за роки досліджень становила 16,02 ц/га, соняшника відповідно 15,8 ц/га. Тобто за рахунок збільшення врожайності олійних культур, як наслідок, маємо збільшення їх валового збору. Це відбулося завдяки зміні технології вирощування, вибору більш якісного насіннєвого матеріалу та підвищення культури землеробства. Однак, без використання більш обґрунтованого вибору сортів і гібридів, адаптованих до вирощування у несприятливих умовах вологозабезпечення, а можливо навіть використання поливу, неможливе подальше збільшення врожайності олійних культур.

На експорт олійні культуру надходять у вже переробленому вигляді. Як відомо, соняшникову олію широко використовують як продукт харчування у натуральному вигляді. Її харчова цінність зумовлена високим вмістом поліненасиченої жирної лінолевої кислоти (55–60 %), що має значну біологічну активність і прискорює метаболізування ефірів холестерину в організмі, а отже позитивно впливає на стан здоров'я. Соняшникова та соєва олії використовуються у кулінарії, хлібопеченні, для виготовлення різних кондитерських виробів і консервів. Соєва та ріпакова олії використовуються при

виготовленні лаків, фарб, стеарину, лінолеуму, електроарматури, клейонки, водонепроникних тканин тощо [12].

Аналіз динаміки валового збору олійних культур та експорту олій (рис. 2) за останні роки в Україні свідчить про те, що, українські переробні заводи експортують у середньому 25,3 % від вирощеного врожаю.

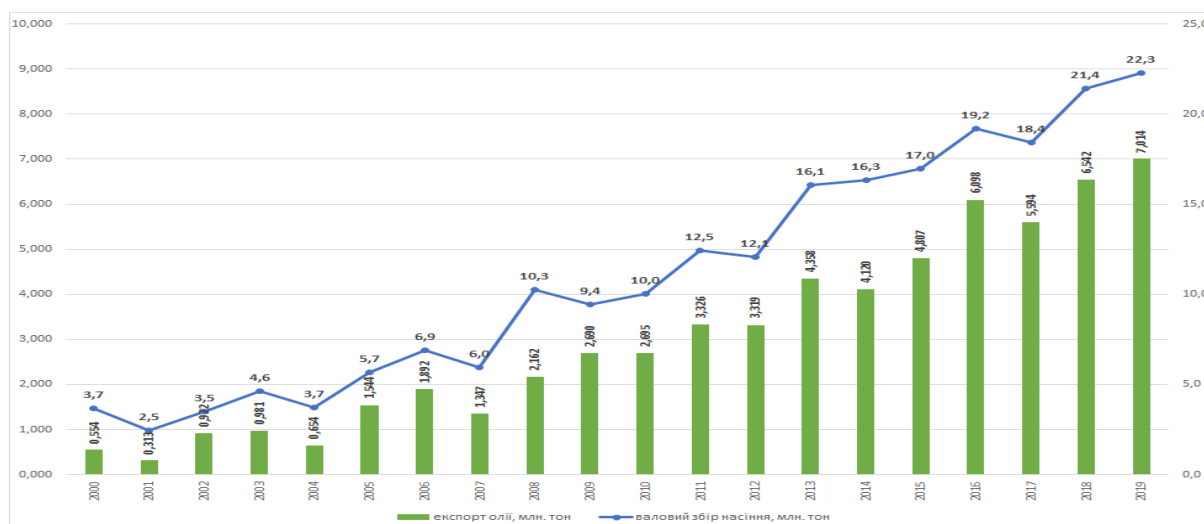

Рис. 2. Динаміка валового збору олійних культур та експорту олій в Україні за 2000-2019 рр.

Джерело: розроблено авторами із використанням [13, 14]

Якщо врахувати, що в середньому за період з 2000 по 2019 роки (включаючи вкрай неврожайні роки) валовий збір олійних культур по країні становив в середньому 10,5 млн. т, то стане зрозуміло, що як мінімум 2,837 млн. т олій щороку формують потенційну частку експорту [13].

Показник експорту олій поступово зростає кожен рік, починаючи від 0,554 млн. тонн в 2000 році і закінчуючи 7,014 млн. тонн олій у 2019 році. Якщо порівняти дані за кожен рік та знайти частку експорту у валовому зборі, отримаємо прямо пропорційну залежність експорту олій до валового збору олійних культур. Отже збільшення відбувається не тільки по валового збору у цифровому значенні, відповідно незначне збільшення відбувається й у частці експорту у валовому зборі. Тож, ми бачимо зростання частки експорту олій із значення 15,1% у 2000 році до значення 31,5% у 2019 році. Середнє значення частки експорту складає 25,3% (табл. 1).

Сьогодні, розвиток вітчизняної олійної галузі характеризується певною нестабільністю виробництва за окремими роками (ріпак, соя), незначною кількістю застосування мінеральних добрив, виснаженням ґрунтів та поступовою втратою їх родючості. Для стабілізації ситуації необхідно впроваджувати заходи зі зміни існуючої стратегії розвитку галузі, орієнтацією на підвищення, насамперед, конкурентоспроможності продукції за рахунок інтенсифікації його виробництва [15].

Світове споживання, за рахунок збільшення населення світу та загострення продовольчої кризи, також збільшуватиметься.

Табл. 1. Валовий збір олійних культур, експорт різних видів олій та відношення експорту олій до валового збору в Україні

Рік	Валовий збір насіння олійних, МЛН. ТОНН	Експорт олії ріпаку, МЛН. ТОНН	Експорт олії сої, МЛН. ТОНН	Експорт олії соняшнику, МЛН. ТОНН	Експорт всього, МЛН. ТОНН	Відношення експорту до валового збору, %
2000	3,7	0,004	0,000	0,550	0,554	15,1
2001	2,5	0,004	0,001	0,308	0,313	12,7
2002	3,5	0,007	0,004	0,911	0,922	26,4
2003	4,6	0,000	0,003	0,978	0,981	21,2
2004	3,7	0,008	0,004	0,642	0,654	17,5
2005	5,7	0,022	0,008	1,514	1,544	27,2
2006	6,9	0,016	0,009	1,867	1,892	27,4
2007	6,0	0,014	0,008	1,325	1,347	22,6
2008	10,3	0,036	0,028	2,098	2,162	21,0
2009	9,4	0,001	0,044	2,645	2,690	28,5
2010	10,0	0,000	0,043	2,652	2,695	26,9
2011	12,5	0,014	0,049	3,263	3,326	26,7
2012	12,1	0,004	0,070	3,245	3,319	27,5
2013	16,1	0,059	0,118	4,181	4,358	27,1
2014	16,3	0,112	0,136	3,872	4,120	25,2
2015	17,0	0,155	0,152	4,500	4,807	28,3
2016	19,2	0,070	0,177	5,851	6,098	31,8
2017	18,4	0,060	0,192	5,342	5,594	30,4
2018	21,4	0,145	0,334	6,063	6,542	30,5
2019	22,3	0,184	0,330	6,500	7,014	31,5
Сер. знач.	10,5	0,0384	0,073	2,727	2,838	25,3

Джерело: розроблено авторами із використанням [12, 13]

Тому зміни, що відбуваються в економіці України, підвищують значимість АПК, а отже і частку валютних надходжень від експорту продукції сільськогосподарського виробництва і переробки та обумовлюють можливості подальшого зростання частки експорту.

Незважаючи на нестабільну ситуацію в країні, захоплення Кримського півострова, ООС та ризик розгортання масштабної війни з Росією, переробні підприємства продовжують активно підкорювати зарубіжні ринки [1]. Найбільшим покупцем української олії є Індія, яка імпортує 33,1 % української соняшникової олії та залишається незмінним лідером. Також для України країни ЄС є другим ТОП-імпортером соняшникової олії, займаючи близько 30 % всього експорту. За останні п'ять років потреба ЄС в соняшниковій олії зросла з 1,4 млн тонн в 2015 до 2 млн тонн в 2019, більше 90 % постачає Україна. В трійку лідерів потрапив також Китай із 17 % від експорту соняшникової олії [13]. Україна є лідером із виробництва та експорту соняшникової олії. Вона входить у п'ятірку товарів, які займають найбільшу

частку в товарній структурі українського експорту, а загалом частка олій та насіння олійних культур за результатами 2019 року досягла 15 % [10, 13].

Отже, підвищення економічної ефективності й конкурентоспроможності виробництва соняшнику, ріпаку та сої вимагає впровадження сучасних інтенсивних та інноваційних технологій із використанням якісного насіннєвого матеріалу, обґрунтованих сівозмін, добрив, агротехніки.

Зміна клімату зумовила шукати нові підходи до вирощування сільськогосподарських культур. Пошук нових методів механізації та автоматизації технологічних процесів вирощування змушує обирати новітні підходи до ресурсозберігаючих технологій, а саме: забезпечення насіннєвим матеріалом стійким до тривалої нестачі вологи в ґрунті, використання вологозатримуючих технологій (технології захисту поверхні ґрунту від надмірного перегріву – система No-till). Перехід на новітні, науково обґрунтовані системи вирощування олійних культур надасть можливість Україні і надалі зберігати високий експортний потенціал та підвищувати валютні надходження від експорту олійних культур та продуктів їх переробки.

Висновки. Отже, у зв'язку з високим попитом на насіння олійних культур та рівнем рентабельності цих культур відбувається поступове постійне розширення посівних площ. Так, у 2000 році посівні площі під олійні культури становили 3,26 млн. га, окремо соняшник – 2,94 млн. га, а у 2019 році площа під олійні культури сягнула 8,89 млн га, відповідно соняшник – 5,95 млн. га, тобто олійні культури за період 2000–2019 рр. збільшили посівну площу у 2,73 рази.

Таким чином, показник експорту олії поступово зростав кожен рік, починаючи від 0,554 млн. тонн в 2000 році і закінчуючи 7,014 млн. тонн олії у 2019 році. Збільшення відбувалося не тільки у цифровому значенні отриманого врожаю, відповідно незначне збільшення спостерігалось й у частці експорту у валовому зборі. Тож, зростання частки експорту олії відбулось із значення 15,1 % у 2000 році до значення 31,5 % у 2019 році. Середнє значення частки експорту складає 25,3 %.

Проведене дослідження показує, що Україна має передумови для збільшення експорту олій, чому сприяють такі зовнішні чинники, як вступ до СОТ, інтеграційні процеси, орієнтація ринку на ЄС. Зараз українську олію купують Індія, країни ЄС та Китай, а інтерес до українського імпорту олій мають країни Західної та Південної Азії. Разом з тим, в зв'язку із зміною кліматичних умов, відбувається поступова зміна технології вирощування олійних культур. Все це передбачає перехід на нові сільськогосподарські агрегати, які забучуватимуть вологозберігаюче землеробство. Без державної підтримки сільськогосподарського виробництва, фермерським господарствам неможливо здійснити якісний та кількісний перехід до більшої врожайності. Тобто пряма підтримка фермерських господарств державою, пільгове кредитування, державні інвестиції, лізинг нової техніки при переході на новітні системи технології вирощування є запорукою збільшення Україною врожайності олійних культур та, як наслідок її експортного потенціалу.

Література

1. Васильковська К. В., Малаховська В. О. Аналіз експортного потенціалу зернових в Україні. *Центральноукраїнський науковий вісник. Економічні науки*, 2019. Вип. 3(36). С. 313–320.
2. Barrera A. New realities, new paradigms: the new agricultural revolution. *Comuniica Magazine. Inter-American Institute for Cooperation on Agriculture*. 2011. P. 1–13.
3. Esfahani A. A. K., Mirdamadi S. M., Hosseini S. J. F., Lashgarara F. Overseas cultivation: the complimentary approach for developing food security. *Bulgarian Journal of Agricultural Science*. 2019. №25(1). P. 26–35.
4. Точилін В. О., Осташко Т. О., Лапко О. О., Венгер В. В., Волощенко-Холда Л. Ю. Ринки реального сектора економіки України в інституціональному середовищі СОТ: кон'юнктура та інтеграція:
5. Клименко І. В. та ін. Україна в інтеграційних процесах на пострадянському просторі: моделювання альтернатив: аналітична доповідь. Національний інститут стратегічних досліджень. К., 2013. 104 с.
6. Кобута І. В. Аграрні аспекти створення зони вільної торгівлі між Україною та ЄС. *Актуальні проблеми економіки*. 2010. № 4. С. 31-38.
7. Наконечна К. В., Якубовська Я. В. Експорт сільськогосподарської продукції України в умовах функціонування зони вільної торгівлі з ЄС. *Ефективна економіка*. 2018. №12. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.economy.nauka.com.ua/?op=1&z=6767>.
8. Кириленко І. Г., Івченко В. Є., Дем'янчук В. В. Продовольча безпека України в світлі сучасних тенденцій світової економіки. *Економіка АПК*. 2017. №8. С. 5–14.
9. Співак І. Світовий ринок соняшникової олії та місце України. Експертна платформа. [Електронний ресурс]. URL: <https://prompolit.info/2019/05/28/svitovij-rinok-sonyashnikovoyi-oliyi-ta-mistse-ukrayini/>
10. Savina S. Management of competitiveness of products of processing enterprises. *International independent scientific journal*, 2020. № 18. Vol. 2. P. 22–28.
11. Кернасюк Ю. Олійні культури: тенденції на ринку. *Агробізнес сьогодні*. [Електронний ресурс]. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/15275-oliini-kultury-tendantsii-na-rynku.html>
12. Андрієнко А. Л., Андрієнко О. О. Соняшник: Україна і світ. *Агрономія сьогодні. Соняшник*. 2020. №1(16) С. 7–13.
13. Державна служба статистики України. [Електронний ресурс]. URL: <http://www.ukrstat.gov.ua/>.
14. ТОП-10 країн-виробників високоолеїнового соняшника. Журнал Landlord. [Електронний ресурс]. URL: <https://landlord.ua/news/top-10-vyrobnykiv-vysokooleinovoho-sonyashnyka/>.

15. Andriienko O., Vasytkovska K., Andriienko A., Vasytkovskyi O., Mostipan M., Salo L. Response of sunflower hybrids to crop density in the steppe of Ukraine. *HELIA*. 2020. Vol. 43. № 72. P. 99–111.

References

1. Vasytkovska, K. V., Malakhovska, V. O. (2019). Analysis of grain export potential in Ukraine. *Central Ukrainian Scientific Bulletin. Economic sciences*, no. 3(36), pp. 313–320.

2. Barrera, A. (2011). New realities, new paradigms: the new agricultural revolution. *Comuniica Magazine. Inter-American Institute for Cooperation on Agriculture*, pp. 1–13.

3. Esfahani, A. A. K.; Mirdamadi, S. M.; Hosseini, S. J. F., Lashgarara, F. (2019). Overseas cultivation: the complimentary approach for developing food security. *Bulgarian Journal of Agricultural Science*, no. 25(1), pp. 26–35.

4. Tochylin, V. O., Ostashko, T. O., Lapko, O. O., Venher, V. V., Voloshchenko-Kholda, L. Yu. (2012). *The real economy markets of Ukraine in the WTO institutional environment: conjuncture and integration*. NAN Ukrainy, Instytute ekonomiky ta prohozuvannia. K.

5. Klymenko, I. V. et al (2013). Ukraine in Integration Processes in the Post-Soviet Space: Modeling Alternatives: An Analytical Report. Natsionalnyi instytut stratehichnykh doslidzhen. K. 104 p.

6. Kobuta, I. V. (2010). Agrarian aspects of creating a free trade area between Ukraine and the EU. *Current problems of the economy*, no. 4, pp. 31–38.

7. Nakonechna, K. V., Yakubovs'ka, Ya. V. (2018). Export of agricultural products of Ukraine under conditions of functioning of freetrade area with EU. *Efficient economy*, 12. [The Internet]. <http://www.economy.nayka.com.ua/?op=1&z=6767> [in Ukrainian].

8. Kyrylenko, I. H., Ivchenko, V. Ye., Dem'ianchuk, V. V. (2017). Ukraine's food security in light of current trends in the world economy. *Economics AIC*, no. 8, pp. 5–14. URL: http://nbuv.gov.ua/UJRN/E_apk_2017_8_3

9. Spivak, I. (2019). World sunflower oil market and place of Ukraine. *Expert platform*. URL: <https://prompolit.info/2019/05/28/svitovij-rinok-sonyashnikovoyi-oliyi-ta-mistse-ukrayini/>.

10. Savina, S. (2020). Management of competitiveness of products of processing enterprises. *International independent scientific journal*, no. 18, pp. 22–28.

11. Kernasiuk, Yu. (2020). Oilseeds: market trends. *Agribusiness today*. URL: <http://agro-business.com.ua/agro/ekonomichnyi-hektar/item/15275-oliini-kultury-tendentsii-na-rynku.html>

12. Andriienko, A. L., Andriienko, O. O. (2020). Sunflower: Ukraine and the world. *Agronomy today. Sunflower*, no. 16, pp. 7–13.

13. Official site of the State Statistics Services of Ukraine. www.ukrstat.gov.ua. [The Internet]. <http://www.ukrstat.gov.ua/>.

14. TOP-10 countries producing high oleic sunflower. *Magazine Landlord*. [The Internet]. <https://landlord.ua/news/top-10-vyrobnykiv-vysokooleinovoho-soniashnyka/>

15. Andriienko, O., Vasylkovska, K., Andriienko, A., Vasylkovskiy, O., Mostipan, M., Salo, L. (2020). Response of sunflower hybrids to crop density in the steppe of Ukraine. *HELIA*, no. 43(72), pp. 99–111.

Аннотация

Васильковська К. В., Андриенко О. О., Малаховська В. О.

Тенденции и перспективы производства масличных культур в Украине и анализ экспорта масла

Начало нынешнего века ознаменовалось повышенным интересом к продовольственной и энергетической безопасности. Выгодное географическое положение и благоприятные природно-климатические условия вместе с эксклюзивными черноземами делают Украину одним из наиболее перспективных производителей продуктов питания в мире. Однако существует ряд проблем, как внутренних, так и внешних, которые не позволяют нашей стране полностью реализовать свой потенциал. Наряду с войной на востоке и политической нестабильностью существует ряд проблем с трансформацией внешней торговли и интеграцией в ЕС.

Целью данной статьи является анализ экспортного потенциала масличных культур и масел из Украины, определение взаимосвязи между валовым сбором, урожайностью и экспортом масел, а также формулирование рекомендаций по определению эффективности украинского экспорта, его емкости и возможностей. увеличиваться за счет перехода на новые технологии выращивания, в изменяющихся климатических условиях.

Из-за высокого спроса на масличные культуры и уровня рентабельности этих культур наблюдается постепенное и постоянное расширение их посевных площадей. Так, в 2000 г. посевная площадь под масличные культуры составляла 3,26 млн. га, отдельно подсолнечник – 2,94 млн. га, а в 2019 году посевные площади под масличные культуры достигли 8,89 млн. га, соответственно, подсолнечник – 5,95 млн. га, то есть масличные за период с 2000 по 2019 гг. посевные площади увеличились в 2,73 раза.

Таким образом, экспорт масел постепенно увеличивался каждый год, начиная с 0,554 млн. тонн в 2000 году и заканчивая 7,014 млн. тонн нефти в 2019 году. Прирост произошел не только по валовому сбору в цифровом выражении, соответственно, также небольшой рост наблюдался в доле экспорта в валовом сборе. Таким образом, доля экспорта масел увеличилась с 15,1 % в 2000 году до 31,5 % в 2019 году. Средняя доля экспорта составляет 25,3 %.

Исследование показывает, что Украина имеет предпосылки для увеличения экспорта масел, чему способствуют внешние факторы, такие как вступление в ВТО, интеграционные процессы и рыночная ориентация на ЕС. Так же обосновано необходимость уделения значительного внимания

организационным и технологическим факторам внутренней среды сельхозпроизводителей. В связи с изменением климатических условий происходит постепенное изменение технологий выращивания сельскохозяйственных культур. Изменение технологии возделывания предполагает переход на новые сельскохозяйственные агрегаты, которые обеспечат влагосберегающее сельское хозяйство. Без государственной поддержки сельскохозяйственного производства фермерам невозможно качественно и количественно перейти к более высоким урожаям.

Ключевые слова: масличные культуры, площадь посевов, валовой сбор, урожайность, экспорт, масло

Annotation

Vasylykowska K., Andriienko O., Malakhovska V.

Trends and prospects of oilseeds production in Ukraine and analysis of oil exports

The beginning of this century was marked by increased interest in food and energy security. The favorable geographical position and favorable natural and climatic conditions together with exclusive black earths make Ukraine one of the most promising producers of food in the world. However, there are a number of problems, both internal and external, that do not allow our country to fully reach its full potential. Along with the war in the east and political instability, there are a number of problems with the transformation of foreign trade and integration into the EU.

The purpose of this article is to analyze the export potential of oilseeds and oilseeds in Ukraine, to determine the relationships between gross harvest, yield and export of oils, as well as to formulate recommendations for determining the efficiency of Ukrainian exports, its capacity and opportunities to increase due to transition to new cultivation technologies. cereals in changing climatic conditions.

Due to the high demand for oilseeds and the level of profitability of these crops, there is a gradual and constant expansion of sown areas. Thus, in 2000 the sown area for oilseeds was 3.26 million hectares, separately sunflower – 2.94 million hectares, and in 2019 the area under oilseeds reached 8.89 million hectares, respectively, sunflower – 5.95 million hectares, that is, oilseeds for the period 2000-2019 increased the sown area by 2.73 times.

Thus, the oil export rate gradually increased every year, starting from 0.554 million tons in 2000 and ending with 7.014 million tons of oil in 2019. The increase was not only in the gross collection in digital terms, respectively, a slight increase was observed in the share of exports in the gross collection. Therefore, the share of oil exports increased from 15.1 % in 2000 to 31.5 % in 2019. The average share of exports is 25.3 %.

The study shows that Ukraine has the prerequisites to increase oil exports, which is facilitated by external factors such as WTO accession, integration processes and market orientation in the EU. At the same time, it is substantiated that considerable attention should be paid to organizational and technological factors of the internal environment of agricultural producers. Due to the change of climatic

conditions there is a gradual change in the technology of growing crops. The change in cultivation technology involves the transition to new agricultural units that will provide moisture-saving agriculture. Without state support for agricultural production, it is impossible for farmers to make a qualitative and quantitative transition to higher yields.

Key words: *oilseeds, area under crops, gross harvest, yield, export, oil*

УДК 332.33

DOI 10.31395/2415-8240-2021-98-2-177-186

ТЕРИТОРІАЛЬНА ГРОМАДА ЯК СУБ'ЄКТ ЗАБЕЗПЕЧЕННЯ СОЦІАЛЬНО-ЕКОНОМІЧНОГО РОЗВИТКУ ТЕРИТОРІЇ

К. С. ХОЛЯВІЦЬКА, аспірант

Уманський національний університет садівництва

У статті розглядаються теоретичні засади дослідження об'єднання територіальних громад. Проаналізовано основні підходи до визначення сутності поняття територіальної громади, та визначено, що вона розглядається як первинний суб'єкт місцевого самоврядування, який приймає безпосередню або опосередковану участь у вирішенні питань місцевого значення. Обґрунтовано, що об'єднана територіальна громада – це громада, яка спроможна через відповідні органи місцевого самоврядування забезпечити для своїх жителів належний рівень освіти, культури, охорони здоров'я, соціального захисту, житлово-комунального господарства на основі соціально-економічного розвитку.

Ключові слова: *місцеве самоврядування, об'єднана територіальна громада, соціально-економічний розвиток, територіальна громада, децентралізація.*

Забезпечення соціально-економічного розвитку об'єднаної територіальної громади вимагає ефективного використання потенціалу з урахуванням усіх його аспектів під час розроблення та реалізації стратегії розвитку й інших місцевих нормативно-правових документів. Основою місцевого самоврядування в Україні є територіальні громади. Отже, від того, як розвиватимуться територіальні громади, яку роль вони будуть відігравати в житті кожного регіону, кожної людини та всієї держави та наскільки коректно та обґрунтовано будуть проведені процеси створення «спроможних» об'єднаних територіальних громад, і залежатиме майбутній розвиток України та успіх реформ.

Аналіз останніх досліджень та публікацій. У науковій літературі дослідженню проблем місцевого самоврядування, у тому числі з'ясуванню ролі держави у сфері місцевого розвитку присвячено праці В. Бабаєва [1], О. Батанова [3], М. Орзіх [13], М. Баймуратов [2], О.Гейда [4], І. Борденюк,